

ASPECTE ALE SITUAȚIEI ȚĂRANIMII DÎMBOVIȚENE DUPĂ ANUL 1907

MIRCEA ALEXANDRESCU

După încheierea sîngerosului episod al anului 1907, cu toate că se constată pentru un scurt timp un reflux revoluționar, urmările impuse de marea răscoală a țăranilor constituie un interesant domeniu de cercetare. Burghezo-moșierimea ce înăbușise în mod barbar încercarea de eliberare socială a celor exploatați, a fost silită să ia unele măsuri de îmbunătățire a soartei țăranilor, de limitare a abuzurilor și nedreptăților. Guvernul liberal de teama unui nou 1907 a emis o serie de legi menite să domolească ura celor care au avut atîtea de suferit. Din aceste motive s-au elaborat cele 3 legi mai principale în legătură cu țăranimea, luată în ansamblul ei : legea, sau mai bine zis, noua lege a învoielilor agricole ce reglementa relațiile dintre moșieri și țărani, cea împotriva trusturilor arendășești și legea Casei rurale în legătură cu cumpărarea moșiilor particulare și vînzarea lor în loturi țăranilor. S-a acționat de către liberali chiar spre pregătirea unei reforme agrare, însă izbucnirea primului război mondial a oprit continuarea ei. Pentru aceste motive conservatorii acuzau pe I. I. C. Brătianu că are idei socialiste¹. În acești ani se reliefează activitatea intensă a învățătorilor pentru emanciparea țăranimii prin înființarea de bănci populare, obștii de arendare, cooperative, cercuri și cămine culturale, antrenînd în aceste instituții rurale un mare număr de țărani. Presa sătească, deși sporadică, a jucat de asemenea un rol important în unitatea de acțiune a țăranimii².

Legea învoielilor agricole din 23 decembrie 1907/5 ianuarie 1908 interzicea „munca la tarla“ admițîndu-se „numai cea în bani sau în dijmă de-a valma“, se interziceau rușfeturile și fixau prețuri maxime pe regiuni³. Toate aceste prevederi însă nu s-au aplicat, fapt ce a generat și în această perioadă noi și noi nemulțumiri ale țăranimii.

S-a încercat mai întîi o reglementare a prețurilor muncilor agricole pe moșii, ce variaua de la un județ la altul, în funcție de calitatea pămîntului, iar pe de altă parte s-a încercat să se rezolve și problema islazurilor ce în această vreme a constituit „un izvor de permanentă

¹ P. Scurtu, *Contribuții privind mișcarea țărănistă din România în perioada 1907—1914*, în „Studii, revistă de istorie“, Nr. 3/1968, p. 499.

² *Ibidem*, p. 504.

³ M. Jora, *Legislația agrară din perioada 1907—1912 și aplicarea ei*, în „Studii, revistă de istorie“, Nr. 2/1966, p. 309.

nemulțumire a țăranilor... care punea în primejdie însuși parcul animalier al țării”⁴.

În județul Dimbovița, în ce privește prețurile muncilor agricole, ele s-au stabilit între 14—16 lei hectarul de arat, grăpat și semănat, ele variind între muncile de primăvară și de toamnă. S-a stabilit apoi și cantitatea de muncă ce trebuia efectuată într-o singură zi, cantitate diferențiată după regiune și sex, conform tabelului⁵ de mai jos :

Nr. crt.	Sexul	Secerat	Pășit porumb		Cules
			la câmp	la munte	
1	bărbați	12 ari	10 ari	5 ari	24 ari
2	femei	10 ari	8 ari	4 ari	20 ari
3	minori	5 ari	8 ari	4 ari	20 ari

Se poate constata dintr-o privire marea cantitate de muncă ce se cerea depusă și nediferențierea muncii dintre femei și minori, cu excepția seceratului. Îndeplinirea acestor cantități de muncă a fost posibilă prin faptul că durata zilei de muncă nu era bine determinată ; de obicei țăranul lucra din răsăritul și pînă la apusul soarelui, cu o singură pauză la prînz. Prețurile erau stabilite de o comisie județeană formată din inspectorul agricol, reprezentantul proprietarilor și cel al țăranilor (de obicei primarul comunei). Dijma era stabilită în funcție de gradul moșiei, una din una, sau una din trei. În acest sens, cu titlul informativ arătăm că, în județul Dimbovița, pe baza art. 65 din legea învoielilor agricole, moșiile erau de trei grade (de câmp, deal și munte) ; existau 113 moșii din care majoritatea (aproape 100) erau de calitatea I-a și a II-a, acest lucru fiind în avantajul moșierilor, putînd cere prețuri mari la arendă. De asemenea și prețul pentru pășunatul vitelor varia între 5—10 lei, de cap de vită mare, iar arenda unui hectar de teren s-a fixat între 32—60 lei, după caz. În ședințele din 4—12 martie 1908 reprezentantul moșierilor s-a opus în permanență asupra prețurilor stabilite, cerînd altele mai mari⁶. Opuștea a fost însă zadarnică întrucît Consiliul Superior al Agriculturii a confirmat, în general, prețurile stabilite de Comisia județeană. S-ar părea că a fost o realizare, dacă moșierimea n-ar fi trecut ca de obicei, la încălcarea legii, la noi abuzuri, fapte care și explică marele număr de reclamații ale locuitorilor satelor.

⁴ D. Hurezeanu, *Poziția mișcării muncitorești față de problema agrară și lupta de clasă a țăranimii între 1907—1917*, Studii, revista de istorie, Nr. 4/1963, p. 784.

⁵ Arh. St. Dimbovița, fond Inspectoratul Agricol jud. Dimbovița, dos. Nr. 6/1908, f. 3.

⁶ Ibidem, fila 5—10.

Începutul s-a făcut cu încetul, de la învoieli verbale cu țăranii ce nu aveau alte posibilități să se învoiască pe alte moșii, prin perceperea în continuare a rușfeturilor peste prețurile prevăzute în contracte, prin munci suplimentare, la învoirea vitelor la pășune, prin oferirea ca islaz a locurilor celor mai proaste, prin abuzuri, înșelări etc. Cele arătate demonstrează întrutotul că „în fața abuzurilor arendașilor și moșierilor țăranimea era descoperită“, primii având ca sprijin justiția și administrația vremii⁷. Această situație sigur că a provocat indignarea țăranimii, manifestată prin noi agitații la care exploataatorii răspund cu mărirea numărului de jandarmi (de la 2 690 la 6 310)⁸.

Documentele cercetate relevă întocmai toate aspectele arătate. La 2 februarie 1908, 20 locuitori din comuna Suța-Seacă reclamă prefectului că de la 1864 și pînă acum comuna lor a ajuns să fie „lipsită cu desăvîrșire de islaz pentru vite“, arătînd și consecința: „împuținarea la extrem a vitelor, sărăcirea, stricarea cinstei, vițiarea funcționarilor, amenzile și pușcăria cu duiumul pentru pădurea statului etc. E înspăimîntător a cerceta dosarele judecătoreiei Găești, ale Tribunalului și ale Penitenciarului județului și a vedea urmările lipsei noastre de pășune. În nici-o altă comună nu credem că această nevoie a făcut mai multe victime, deși înainte vreme era cea mai bogată în vite“⁹. Față de încercarea arendașilor de a-i constrînge să ia pămînt în arendă la tarla, țăranii au intrat cu forța pe moșii arîndu-și cite un loc, cum s-a întîmplat și în satul Produlești¹⁰.

Cu cît ne apropiem de anii primului război mondial, cu atît situația țăranimii devine mai grea, mai ales din momentul începerii mobilizărilor, lucru de care profită moșierii și arendașii pentru a mări dijmele și prețurile arenzilor. În 12 martie 1909 locuitorii satului Ghinești reclamau Inspectoratului Agricol că arendașul moșiei nu voiește a încheia cu ei contract pentru pășunatul vitelor cum prevede legea și voiește „ca să luăm învoieli vechi cu rușfeturile lor. Ba că nu ne dă islazul unde întotdeauna l-am avut și împărțit în două trupuri, căutînd ca pe cel văzut de onor Comisiunea regională să-l distrugă prin arătură și multe altele“¹¹.

Mai mulți locuitori din comuna Perșinari reclamau și ei în același an că moșierul Mihail Calinderu nu respectă condițiile învoielii pentru pășunat. Pe lîngă faptul că nu le mai dă islazul învoit le mai percepe și o taxă în plus de trei lei de vită „drept pui de găină și ouă“; ei cer: „a ni se da islazul pe care ne-am învoit și a nu ne mai lua acele plăți ilegale pentru pui de găină și ouă, plus că plata vitelor o facem tot în muncă deși contractul este format ca să dăm bani“¹².

Unii arendași ca să nu dea islaz locuitorilor nu arătau mărirea reală a moșiei. Un astfel de caz este constatat la 29 aprilie 1909 la moșia

⁷ I. Scurtu, *Op. cit.*, p. 499.

⁸ D. Hurezeanu, *Op. cit.*, p. 791.

⁹ Arh. St. Dimbovița, fond Inspectoratul Agricol jud. Dimbovița, dos. Nr. 3/1908, f. 7.

¹⁰ M. Jora, *Acțiuni țăărănești în perioada 1907—1917*, Studii, revistă de istorie, Nr. 4/1962, p. 845.

¹¹ Arh. St. Dimbovița, fond Inspectoratul Agricol jud. Dimbovița, dos. Nr. 13/1909, f. 6.

¹² Ibidem, f. 88.

comunei Găești. Arendașul a informat Consiliul Superior al Agriculturii că moșia lui are mai puțin de 150 ha, ca la măsurătoare să se găsească aproape 250 ha și conform legii, trebuia să dea islaz locuitorilor ¹³.

Așa cum s-a arătat mai înainte înșelarea locuitorilor se făcea și cu concursul autorităților. Edificatoare în acest sens este reclamația celor din satul Sturzeni din 26 martie 1909. Din plângere reese că țăranii nici nu auziseră de legea învoielilor agricole din care cauză în anii 1908—1909 nu primesc islaz, primarul comunei nespunându-le nimic : „Dl. Georgescu fost primar, care nu a voit a aduce în cunoștiința locuitorilor noua lege, ci din contra în schimbul unui folos ce a tras de la D-l Iancul Tomescu proprietarul moșiei“... s-au unit cu acesta ¹⁴. Alteori islazul oferit de proprietar sau arendaș era cu totul nepropice, la mari depărtări, fără iarbă. La 8 mai 1909 locuitorii com. Moțăeni reclamau pe arendașul moșiei, Ionașcu Munte, care nu vrea să le dea islaz pentru vite și nici proprietarul nu le repartizează islaz comunal mărginindu-se a le arăta „niște rîpi aproape sterpe unde nici cinci pogoane nu sînt suficiente pentru o vită mare“. Invocînd legea învoielilor agricole concludeau : „credem că se va executa cu strictețe de oameni competenți și chemați a o aduce la îndeplinire pentru lumina și înlesnirea clasei noastre țărănești“ ¹⁵. Locuitorii comunei Mătăsaru arătau în iulie 1909 același lucru, arendașul moșiei „Domnița Bălașa“ dîndu-le drept islaz locuri depărtate și numai rîpi și pietriși ; încheiau revoltați că nu mai „suferim jugul pus pe gitul nostru... ne-a fost mare bucuria că s-a făcut legi să ni se ia acest jug“ ¹⁶. Alți 115 săteni din Săcueni arătau, tot în 1909 : „D-l proprietar în contra legii a voit a ne măsura islaz departe de satul nostru și unde nu este propriu islaz, noi însă nu am voit cerînd a ne da islaz conform legii și mai aproape de noi“. Încheierea reclamației scoate din nou în relief unirea autorităților comunale cu proprietarul : „față cu răspunsul nostru autoritatea comună de atunci s-a mărginit, după cum sîntem informați, ca să unească cu proprietarul și a raporta că nouă nu ne trebuie islaz“... ¹⁷. În acest fel satul a fost lipsit de islaz timp de doi ani. Un caz interesant este relevat de plîngerea locuitorilor comunei Finta din 1 august 1912, moșierul Hagi Pantele prin diferite reclamații și cereri repetate de măsurătoare a moșiei, a reușit să prevaleze pe locuitori de islazul comunal ce era obligat să dea, mai mulți ani : „din anul 1908 de cînd s-a pus în aplicare legea învoielilor agricole și cum noi am avut aprobare de islaz comunal din moșia d-lui D. H. Panteli... așteptăm punerea în posesie a numitului islaz...“ ¹⁸.

Înrăutățirea situației și pauperizarea progresivă a țăranimii este din ce în ce mai evidentă. Acest lucru reese din reclamația arendașului moșiei Săvulești jud. Ilfov din 4 noiembrie 1915, prin care cerea o anchetă serioasă în comuna Băleni jud. Dimbovița, de unde angajase pentru munci agricole 21 locuitori, care însă nu s-au prezentat la lucru. Arendașul cerea despăgubiri de la aceștia pentru lucrătorii angajați în locul

¹³ Ibidem, f. 70.

¹⁴ Ibidem, dos. 13/1909, f. 82.

¹⁵ Ibidem, f. 76.

¹⁶ Ibidem, f. 118.

¹⁷ Ibidem, f. 8.

¹⁸ Ibidem, dos. 16/1909—1912, f. 46.

lor. Ca răspuns la plîngerea arendașului Primăria comunei Băleni înaintază 21 procese-verbale de insolabilitate a țăranilor respectivi, fapt ce umple de mirare pe reclamant : „m-a surprins acest lucru că la nici-unul din 21 locuitori să nu se găsească avere nici de 1 leu, neavînd în curtea lui chiar nici-o găină“ ?¹⁹

De înrăutățirea situației țăranimii profită direct arendașii și moșierii care fac abuzuri peste abuzuri. Un număr de 77 locuitori ai satului Bălțița arătau la 28 ianuarie 1916, direct Ministerului de Interne, că proprietarul moșiei, Iancu Gheorghiu, nu vrea să le ofere islaz decît „cel mai rău loc fiind prund de gîrlă“²⁰. Mai mulți locuitori din cătunul Costești din Deal reclamau la 15 iulie 1916 pe Grigore Ionescu „arendășul moșiei la care au fost învoiți, că îi înșală : „în loc ca să ne măsoare exact pogonul, ne-a dat mai mult de secerat ; așa în loc de un pogon ne dă două și dumnealui ne socotește pe unul ;“ cer facerea unui anchete „din care să iasă adevărul și pentru noi țăranii talpa țării“²¹. De asemenea și locuitorii comunei Ciupele intră în conflict cu arendașul moșiei respective deoarece le lua cîte 15 lei pentru pășunatul unei vite mari. Prin cartea de judecată a judecătoriei Găești Nr. 13/1916 se dă cîștig de cauză sătenilor reducînd la 10 lei prețul pe cap de vită mare pentru pășunat²².

Unii proprietari și arendași angajau verbal țărani la munci agricole sub prețurile minimale stabilite de Consiliul Superior al Agriculturii, profitînd de faptul că locuitorii nu aveau posibilități de angajare pe alte moșii. Asemenea situații au fost constatate de inspectorul agricol al județului Dîmbovița în comunele Crîngurile, Ionești, Priboiu, Izvoarele ș.a.²³

În mod firesc, întreagă această situație grea a țăranimii creată după anul 1907, la care după izbucnirea războaielor balcanice și a primului război mondial s-au adăugat rechizițiile, concentrările, întreaga gamă a nevoilor frontului, au împins țăranimea la acțiuni din ce în ce mai hotărîte împotriva exploatatorilor. Acțiunile lor vor fi sprijinite de presa progresistă a vremii, de clasa muncitoare în dezvoltare, de noul flux revoluționar ce va atinge o deosebită vigoare între anii 1918—1920.

Din marele număr de documente cercetate și care demonstrează cele afirmate mai înainte, prezentăm cîteva. La 11 octombrie 1908, ca urmare a cedării locului pentru islaz al locuitorilor comunei Viforîta mînăstirii cu același nume, aceștia ne mai avînd unde pășuna vitele, au intrat cu forța pe acest islaz. Cu toată intervenția șefului Ocolului silvic Tirgoviște, locuitorii n-au mai putut fi scoși din aceste terenuri, hotărîndu-se în ultimă instanță ca să plătească taxa pășunatului mănăstirii : „puneți în vedere locuitorilor, care au introdus vitele cu forța, în primăvara anului curent în acel teren, să plătească mănăstirii taxa pășunatului“²⁴.

¹⁹ Ibidem, dos. 4/1915, f. 20. v.

²⁰ Ibidem, dos. 40/1916, f. 3.

²¹ Ibidem, dos. 32/1916, f. 1.

²² Ibidem, dos. 22/1916, f. 5.

²³ Ibidem, dos. 121/1919, f. 1—20.

²⁴ Ibidem, dos. 13/1909, f. 8.

În reclamația locuitorilor satului Slobozia comuna Cornățelul din aprilie 1909 se întrevăde și o undă de amenințare, ca urmare a refuzului proprietarului de a le mai da locuri în dijmă pentru hrana lor și a vitelor, contrar celor prevăzute în art. 1 al legii învoielilor agricole : „sîntem aproape pierduți dinpreună cu vitele noastre și sîntem în stare de a face la un fel întreaga obște, că nu mai putem răbda atîta nedreptate“²⁵.

Un alt caz interesant îl constituie acțiunea locuitorilor comunei Vulcana care în același an, neavînd pășune îndeajuns, au intrat și ei cu forța pe moșia Tamaslicului oieriei Runcu²⁶. An de an aceste acțiuni ale țărănimii sînt tot mai numeroase, ca în primăvara anului 1917 ele să se transforme în puternice revolte, distrugîndu-se conacele arendașilor și moșierilor, împărțindu-se cerealele, distrugîndu-se arhivele primăriilor ce păstrau documentele învoielilor agricole oneroase.

Astfel de fapte au fost consemnate în mai 1917. Locuitorii comunei Cornățelul au devastat conacul moșiei „Cocoș“ și au eliberat vitele închise la oborul comunal²⁷. La 11 mai la fel procedează și locuitorii satului Cătunu, aceștia pătrunzînd în Primărie și distrugînd arhiva²⁸. La cîteva zile administratorul plășii Bilciurești raporta Prefecturii jud. Dîmbovița că primarul comunei Cojasca : „profitînd de împrejurările prin care trecem, a strîns de pe la locuitori o bună cantitate de grîu pe care ei îl luase de la banca populară din localitate pe care o devastase, vinzîndu-l în profitul său... iar de la Primărie au sustras vitele“²⁹.

Uneori, sub presiunea maselor și autoritățile comunale sînt silite a fi alături de locuitori și împotriva administrației de ocupație. În iunie 1917 se consemna într-un proces-verbal că primarul com. Hodărăști a fost arestat de către ocupanți, iar ajutorul de primar și notarul nu fac nimic pentru descoperirea devastatorilor conacului arendașului Manolescu și că locuitorii comunei Hodărăști și din Ochul Boului, refuză a ieși la sapa porumbului³⁰.

În luna august din același an astfel de revolte se țin lanț. În comuna Finta este distrusă arhiva primăriei ; cei din Frasin refuză a încheia contracte scrise cu arendașul moșiei ; la fel în comuna Slobozia locuitorii obligă și pe consilierii comunali să participe la acțiunea lor de distrugere a arhivei ; același lucru se întîmplă și în comuna Mărcești³¹. Asemenea revolte au mai avut loc în comunele Bucșani, Cornești și în Bilciurești reședința plășii cu același nume³².

Sub aceste presiuni, clasa dominantă a fost obligată să treacă la punerea în practică a reformei agrare, iar pe de altă parte să mențină încă legea învoielilor agricole, dar sub un control mai riguros în ce pri-

²⁵ Ibidem, f. 28.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Arh. St. jud. Dîmbovița, fond Prefectura jud. Dîmbovița, dos. 47/1917, f. 4.

²⁸ Ibidem, f. 6 ; 11.

²⁹ Ibidem, f. 1—2.

³⁰ Ibidem, f. 71.

³¹ Ibidem, f. 20, 21, 22, 28, 43.

³² Ibidem, f. 9, 16, 33—34.

vește respectarea ei de către arendași și moșieri. Referindu-se la noua împroprietărire a țăranilor, în circulara Consiliului Superior al Agriculturii Nr. 1010/1919 se recunoștea în fapt situația grea a țăranimii noastre precum și limitarea ei, neputându-se satisface toate cererile țăranilor lipsiți de pământ. Se cerea inspectorilor agricoli județeni de a veghea în deosebi la respectarea legii învoielilor agricole de către exploataatori pentru „imposibilitatea de fapt pentru a se împroprietări toți sătenii lipsiți de pământ, va avea neapărat o clasă însemnată de muncitori agricoli a căror interese vor trebui să fie apărute...”³³. Sigur, apărarea intereselor țăranimii din partea exploataților a fost iluzorie. Eliberarea ei socială va fi posibilă numai prin lupta revoluționară și sub conducerea clasei muncitoare.

³³ Arh. St. jud. Dîmbovița, fond Inspectoratul Agricol jud. Dîmbovița, dos. 113/1919, f. 14.